

Svět by miloval, co je jeho (J 15,18-19)

¹⁸ Nenávidí-li vás svět, vězte, že mě nenáviděl dříve než vás. ¹⁹ Kdybyste náleželi světu, svět by miloval to, co je jeho. Protože však nejste ze světa, ale já jsem vás ze světa vyvolil, proto vás svět nenávidí. (J15:18-19)

Žít svůj život je možné vícerym způsobem. Třeba jako dříví v lese: trpně snášet veškerou pohodu i nepohodu života, a v podstatě na ni nereagovat; snažit se jediné uchovat si sama sebe a své. Nebo jako prase v žitě: spotřebovávat nadbytečně a neúčelně, co nakonec není ani určeno pro mne, co mi nakonec může i uškodit, a zcela jistě to přinese ztrátu a škodu jiným. Těch, kdo žijí prvním způsobem je méně, těch druhých více. Největší zástup lidí však žije jako pěna na vlně. Zmítají se oceánu nevědomí a jsou jím posunováni tu tím směrem, tu oním. Říká se tomu také společenské či bůhvíjaké (třeba i národohospodářské, či “filosofické”) *trendy* a spousta lidí je dokonce pyšná na to, jak dovedně se jich dovede zachytit, jak včas vystihnout jejich směr, jak na vteřinu zazářit na vrcholku oné vlny, než ho zase potopí do bezedné propasti...¹

Skutečného člověka však sotva který z uvedených způsobů života může uspokojit. Snad jen onen první, který má určité romantické, přírodní rysy, třeba nějakého Waldo Emersona a na určitý čas; snad takovou lidskou bytost, která je právě v takové fázi svého vývoje, v níž potřebuje nerušeně k něčemu dozrát a uskutečnit nějakou vnitřní přeměnu.

O druhém se netřeba šířit. Zato slyším už dotčené hlasy mnohých vyznavačů třetí cesty: Což to vůbec je možné jinak? Což je možné vzepřít se běhu světa? A není to nakonec d'ábelská pýcha? Vždyť jsme právě do takového světa byli postaveni – Bůh nám měl vyrobit jiný svět, jestliže chtěl, abychom se v něm jinak chovali. A navíc – bylo by naše protivení se chodu světa vůbec žádoucí? Vždyť nyní víme, že svět se vyvíjí a ony tendy – ty přece nejsou než jeho vývojem. A protivit se jim je tedy cosi nejen neúčelné, ale i zpozdilé a vpravdě *konrarevoluční*.

A navíc: Copak bych se já, ubohý človíček mohl vůbec vzepřít těm silám a proudům, které určují chod světa? I kdybych zcela náhodou měl tu morální sílu a přesvědčení, vždyť by mě to zcela smetlo, a nebylo by to absolutně k ničemu, nikomu a ničemu bych tím nepomohl. Na to musejí přijít jinší páni...!

Nuže, onen poslední argument se vyvrací nejsnáze: Žádní “jinší páni” nejsou – člověk je to jedinečné a nejsilnější na světě, a pokud on se nevzchopí k mravnímu činu, nikdo jiný to na světě neudělá a nedokáže. To si nakonec i většina lidí uvědomuje a do argumentů toho posledního typu spíše jen halí svoji nestatečnost.

Než se vrátím k této důležité polemice s “lidmi světa”, udělám ještě jednu odbočku. Původně jsem chtěl totiž začít jinak, a to takovým dost pesimistickým konstatováním, a sice, že od světa nemůžeme očekávat nic dobrého. Nemyslel jsem to ani tak v tom smyslu, že žádný ještě své působení na světě nepřežil – koneckonců život je od toho, aby se “spotřeboval” a “odžil”; ale spíše tak, že ať cokoli od světa dostaneme, je nám to nakonec spíše ke škodě než k užítku, neboť v případě, že nás svět zahrnuje protivenstvími, hanbou a opovržením, je vcelku jasné, že to nerušenému rozvinutí naší osobnosti a jejích schopností, jakožto i jakémukoli dílu, které bychom se cítili povoláni po sobě zanechat, může být dost na obtíž a na překážku. Ale i v opačném případě, když nás svět zahrnuje (aspoň po určité dobu) přízní a blahem, nám to nebývá k užítku. Proč? Protože jsou to *jeho* dary, nikoli naše, a že nás tím svět formuje ke svému obrazu, místo abychom ho my přetvářeli k obrazu našemu a tudíž i Božímu (Gn 1,27 ovšemže!)² Jinými slovy, svět nás buď

1 Maně mi napadá, jak Jan Ámos Komenský, když v úvodu svého *Labyrintu* popisuje, jak se mu jeví různé typy lidí, uzavírá lapidární poznámkou: ...*nejvíc pak bylo podobných opicím*. (Lab VII.4)

2 Sotva bude asi vhodnější moment, v němž bych připomenul své dosti zásadní zpracování právě tohoto

deptá nebo korumpuje, a průvodním znakem obého bývá, že je toho "na nás moc". Jistě bychom neměli nic proti tomu, kdyby nám svět poskytl životní prostor a životní prostředky právě v té potřebné a rozumné míře, jakou potřebujeme pro rozvinutí svých plánů a uskutečnění svého životního díla. Jenže když tohle on však zpravidla nedělá. Proč? Protože se řídí svojí "velkou" dynamikou, a i když se na nás náhodou vysype roh Fortúny ze "správného" konce, úplně nás to zasype a zahltlí, a nevíme si s tím rady. Ano takto fungují ony (Hegelovy i Marxovy) "společenské procesy". Skoro se vnucuje citovat (v maličko upravené podobě) Švejka: "*Lidskej život na světě je tak strašně vznešeněj, že život člověka je oproti tomu úplný h...o!*" To je také - alespoň podle mého soukromého domnění - důvod, proč nakonec nefungují a nemohou fungovat velké sociální projekty založené "vědecky" na nějaké podobné reflexi chodu dějin - marxistické i ty, které jsou spíše založeny na Hegelovi (fašistické a nacistické): Co platí ve velkém, prostě neplatí v malém a člověk si nemůže hrát na manipulátora dějin.³ Člověk může ve světě jednat jediné výlučně ze své lidské pozice a je řídkým darem shůry, když takto jednáje, pohne něčím větším a stane se tím, kdo opravdu otočí kolem dějin. To ale nikdo nemůže dopředu vědět. Nevěděl to ani Masaryk, když byl profesorem ve Vídni a v Praze, nevěděl to Havel, když pořádal bytové semináře a psal absurdní hry. A kdo si myslí, že je k něčemu takovému předurčen, je velmi pravděpodobně na scestí. Toto jedno by nám tedy alespoň mělo být jasné - jako lidé nemůžeme jednat jinak než po lidsku; můžeme si to nazvat třeba masarykovskou "prací drobnou", která však *nejen* v součtu může mít ohromný efekt, anebo si vzpomenout na okřídlené heslo, jež pohnulo 20. stoletím: *Think globally, act locally*.

Nyní však ještě musíme vyřešit otázku, v jakém vztahu může, případně má být toto naše konání k celku světa a k oněm procesům a trendům, jež ve světě pozorujeme a tudíž bezpochyby existují, třebaže je může být obtížné zmapovat. Máme s nimi spolupracovat, aktivně je podporovat, nebo se dokonce nechat jimi řídit a ovládat, anebo se jim postavit? Samozřejmě by asi bylo možno odpověď diferencovat podle toho, o *jaké* trendy se jedná a rozumný čtenář by zřejmě očekával odpověď v tomto smyslu. Já se však odvážím odpovědi jednoznačnější. Za prvé bych chtěl všechny zbavit iluze, že tyto procesy potřebují někoho, kdo by je "podporoval" a čekají na někoho, aby s nimi "spolupracoval".⁴ Působí v lepším případě samy od sebe, a v horším jako určité atraktory (nebo - chcete-li esoterickou terminologií *egregory*), které s sebou lidi strhují a snaží se jejich jednání jednoznačně určovat. Existuje tedy jen jediná alternativa vůči bezpodmínečnému podřízení - bezpodmínečné odmítnutí. Moudré bylo jezuitské heslo, které si tento řád právě pro takové případy "lavinovitých" zálib a tendencí vytýčil pro své členy: *age contra*, jedne v *opačném* smyslu. Napadá mě pouze mírná jeho modifikace: Mocné příbojové vlně se opravdu nelze jen tak beze všeho postavit, kdo to zkusí, je okamžitě smeten. Domnívám se však, že je možné se jí podvolit jen na maličkou chvíli, jen na tu dobu, dokud nevystihneme její vnitřní dynamiku a nerozpoznáme vhodný moment, kdy je se jí možno (s úspěchem) vzepřít, a vymanit se tak z jejího područí. Možná opravdu není na škodu poznat podstatu a dynamiku takovýchto sociálních jevů tím, že na okamžik přistoupíme na jejich hru. Ale opravdu jen na okamžik! Pak musí nastoupit jednání

---

tématu v <http://andresius.pise.cz/28-dobro-a-zlo.html> (zatím pouze takto na webu); případně i poněkud odlehčenější varianu, která snad vyjde v dohledné době v rámci knižní publikace a je zatím dostupné zde: <http://andresius.pise.cz/167-naopak.html>.

- 3 Neříkám tím, že dějiny nemají své hybatele, ale ti jistě nejsou lidského rodu, ale jsou to bytosti velice od lidí odlišné. - to ostatně může být další zdrojem marxistických a podobných omylů: Oni považují za hybatele dějin cosi mechanického, neživého anebo (u Hegela) přinejmenším abstraktního. Když se to domyslí do svých důsledků, takový předpoklad nakonec podrývá celou teorii vývoje, kterou tato učení berou vehementně za svou: Vývoj vede od neživého k živému a od nevědomého k vědomému. Vrcholí pak v člověku. Svěřit vládu nad osudy lidí něčemu podlidskému a nevědomému znamená zvrácení a popření celého vývoje.
- 4 Jest ovšem jeden velevýznamný trend, který potřebuje člověka - Kristovo království; ovšem ani to ne ve smyslu, že by bylo na něm a na jeho rozhodnutí závislé (viz např. podobensdtví o semenu Mk 4,26-28), avšak tak, že na člověka *očekává*, že si ho *žádá*.

právě opačné: reflexe, vyproštění se z jejich vlivu, a často, skoro bych řekl zpravidla, jednání těmito tendencím protichůdně a protivíci se jim.

A proč na něčem takovém (spolu s Jeziuty) tolik trvám? Nevím přesně, jakou motivaci měli oni, já bych ji spíše přiblížil pomocí slavného logia z Tomášova evangelia, mimochodem pramene, který přináší pravděpodobně stejně starou ježíšovskou tradici jako kanonická evangelia, logia o teroristovi", jak je s oblibou nazýval Petr Pokorný: "Království Otce je podobné muži, který chtěl zabít mocného muže." (Log 98) ⁵ - Máme li "přemoci svět", aby nás "nepozřel lev" (viz v pozn), musíme se na to připravit a začít od malých věcí a hned.

Téma "mocností světa", nadosobních sil, které určují chod na světě, často až do detailních momentů v osudu jednotlivce, bylo v prvních stoletích našeho letopočtu velice žhavé. A samozřejmě i tehdy byly tendence podřídit se jim (protože nic jiného nezbyvá - stoici) a "spolupracovat s nimi", lépe řečeno je využít (lidová mantika a astrologie), Gnóze ale i křesťanství, pavlovské i janovské říká těmito tendencím jednoznačně NE! Nemůžeme a nesmíme se poddat mocnostem světa. V křesťanské verzi, protože bojují proti Bohu a vzpírají se mu, v gnóstické proto, že člověk sám je vznešenější než tito *archonti*, vládcové světa, vznešenější o to, že se může probudit k pravému *poznání* a prohlédnout jejich klamnou a falešnou vládu. Ba sám svět (který ne ve všech gnóstických systémech je propadlý zkáze) na takové jeho vystoupení čeká (zde bychom mohli zase citovat Pavla a jeho slavné místo z Řím 8,19nn⁶); proto nesmí křesťan/gnóstik dopustit, aby ho "sežral lev".

Velikým prorokem takového lidsky zodpovědného postoje ke světu byl ve 20. století Karel Čapek. Není nutno uvádět dlouhou řadu jeho postav, které každá svým malým, ale neústupným konáním, sleduje jen a jedině konkrétní lidem prospěšné cíle a dostává se napořád do konfliktu s velkými projektanty "lepších zítřků" a "velkých cílů" lidstva, s mocnáři a mocnostmi. A Karel Čapek toto své prorocké poslání naplnil životem, a když již nešlo jinak, i svojí smrtí.

A ještě jedno poučení nám může tento starověký svět obludných a příšerných archontů jim podobných potvor přinést. Tento svět je totiž (jako mýty vůbec) velice proměnlivý. Nenajdeme dva gnóstické spisy, v nichž by byl úplně stejný. Takže by nás nemělo zmýlit, že jednoho dne "vane vítr" proti "teroristům", vzápětí za svobodu volby pohlaví a hned nato třeba za eliminaci možných narušitelů sanitárního teroru ve společnosti, nebo proti "dezinformátorům". Také není nutno, aby tomu všemu vládl nějaký jediný "temný vládce" - jako jsme to vídali v minulosti. Supermarketizace společnosti se odehrává pod taktovkou mnohohlavého (a přitom velmi neosobního!) mezinárodního a nadnárodního grémia, v němž každý si rád přisadí své polínko. (Někdy také sežere souseda, pravda, když si ten nedá dostatečně pozor. Opravdu chování hodné pohádkové stohlavé saně!)⁷

Myslím, že jsou to pádné důvody pro to, aby se člověk snažil vždy a za všech okolností stát na svých nohách a nepodléhat tlakům a tendencím světa. Abych však ještě přímo odpověděl na námitku, kterou jsem uvedl na začátku, musím říci ještě toto: Je nepochybně pravda, že svět se vyvíjí, a v jeho vývoji je dobře možno zahlédnout i určitý smysl. A je též pravda, že mnohé dějinné události, napohled strašné, jsou nakonec uskutečněním, vehikulem tohoto vývoje. Vývoj se děje neustále a na mnoha úrovních. Stále se ještě vyvíjejí živočišné druhy a vyvíjí se i lidská společnost - to vidíme asi nejzřetelněji. Avšak tím nejvzácnějším, nejcitlivějším a nejdůležitějším místem celkového vývoje země je nyní *člověk*. A nikoli člověk jakožto nějaký abstraktní subjekt dějin, ale

---

5 Petr Pokorný: *Tomášovo evangelium*. Překlad s výkladem; Praha, Kalich, 1982; srv též log 7: *Ježíš řekl: Blahoslavený je lev, kterého sní člověk, takže ten lev se stane člověkem; zavržený je však člověk, kterého sní lev, a lev se stane člověkem*.

6 19 *Celé tvorstvo toužebně vyhlíží a čeká, kdy se zjeví sláva Božích synů.*
20 *Neboť tvorstvo bylo vydáno marnosti - ne vlastní vinou, nýbrž tím, kdo je marnosti vydal. Trvá však naděje,*
21 *že i samo tvorstvo bude vysvobozeno z otroctví zániku a uvedeno do svobody a slávy dětí Božích.*

7 Zajímavý doklad této proměnlivosti odpůřících sil máme i křesťansko-gnóstickém spise, který je součástí biblického kánonu, ve Zjevení: Janově. Ohnivý drak ze Zj 12,3, se v 13, 1 nn proměňuje ve dravou šelmu o deseti rozích, pak ve dvourohou šelmu v 13,11.

člověk, jenž s každým stoletím, ba desetiletím posiluje svoji individualitu, nabývá stále více schopností a pokouší se pěstovat a kultivovat své duševní síly. Tento vývoj je na zemi tím nejcennějším a je ho teba za každou cenu chránit. Vývoj uskutečňovaný pomocí převratných událostí, jichž jsou lidé jen pasivními aktéry, je právě jen pro ty, kteří nedokázali vyvinout dostatečnou vnitřní aktivitu.⁸ Je jedním z paradoxů světa, že právě takové lidi *svět nenávidí*, když by je po právu měl hýčkat a obdivovat. Nenávidí je zřejmě proto, že je a jejich činnost nechápe. Tupí a nechápaví jsou všichni archonti. Mají však dostatek moci, aby onomu "vývojovému pupenu" (dle Teilharda) anebo, chcete-li, klidně *výkvětu lidstva* trvale ztrpčovali život. Tím se však zároveň demaskují a projevují jako děti onoho Velkého odpůrce, kterému není nic více proto myslí, nežli lidé a jejich duchovní nezávislost. *Protože ...jsem vás ze světa vyvolil, proto vás svět nenávidí.*

---

⁸ Antroposofové zde jistě postřehli slavné a hojně citované a parafrázované dictum jejich zakladatele, že *kdo se nevyvíjí, bude vyvíjen.*